

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Want déze God is onze God (slot)

Vrees niet:

Ik ben de eerste en de laatste

en de levende,

en Ik ben dood geweest,

en zie, Ik ben levend tot in alle eeuwigheden,

en Ik heb de sleutels van de dood en van het dodenrijk.

(Openbaring 1 : 17b, 18)

Wie God de HERE van harte belijdt als de Almachtige, moet er niet van opkijken wanneer hij in de praktijk van zijn leven op heel beklemmende vragen stuit. Die vragen zijn, om zo te zeggen, met de belijdenis van Gods almacht gegeven. Een ongelovige kan het kwade dat hem treft nog enigszins relativiseren met de gedachte: die dingen gebeuren nu eenmaal. Die speelruimte is er niet voor de gelovige die belijdt, dat hem niets kan overkomen bij toeval, maar alleen door de beschikking van zijn goedertieren Vader (art. 13 N.G.B.). Juist omdat hij erkent, dat Gods macht zich over heel het leven uitstrekt, komt op hem in alle hevigheid de vraag af: waarom moet ik dit allemaal doormaken? Waarom neemt de HERE het lijden van die en die niet af? Waarom laat Hij het toe?

Als volharden in het geloof iets betekent, dan toch zeker dit, dat wij bij zulk soort vragen niet weglopen, maar ze neerleggen voor het aangezicht van de HERE. Vragen als: Waarom verbergt Gij uw aangezicht? Waarom verveegt Gij onze ellende en verdrukking? Waarom, o God, verstoot Gij voor altijd, brandt uw toorn tegen de schapen die Gij weidt? - u vindt ze niet voor niets in het gebedenboek van de Schrift: in de Psalmen. Want dáár horen ze thuis. Niet in de eerste plaats in onze discussies, maar in onze gebeden. Een christen hoeft de vragen die op hem afkomen niet te omzeilen: hij mag ze in volstrekte openheid uitspreken voor de HERE.

Toch moeten we erkennen, dat ook bij ons de neiging bestaat om de vragen die ons kwellen wel uit de weg te gaan. En sommigen gaan zelfs zover, dat zij achter Gods almacht een vraagteken plaatsen en

DOOR A. M. VAN LEEUWEN VLAARDINGEN

vluchten in de belijdenis van Gods onmacht. God moet ook maar machteloos toezien hoe de mens zijn schepping ruïneert, hoor je dan. Het enige wat Hij voor de mens kan doen is meelijden met de lijdenden. In plaats van God te belijden als de Almachtige, belijdt men Hem als de onmachtige. En voor die gedachtensprong beroept men zich dan ook nog op het centrum van het Evangelie: het kruis. Op Golgotha, zo zegt men, heeft God zich in Christus geopenbaard als de onmachtige, als degene die heeft moeten buigen voor de kwaadaardigheid van de mens. Van die onmacht moeten wij het hebben, niet van Gods almacht.

Op het eerste gehoor zit daar wel iets in. Aan het kruis liet de Here zich toch verdrukken, zonder dat Hij zijn mond opendeed? En toch worden we via deze weg in de ban van 'n valse tegenstelling gebracht. Het lijden van de Zoon wordt hier namelijk gebruikt om de almacht van de Vader uit zijn voegen te lichten.

Wie echter onverkort wil vasthouden aan de belijdenis, dat „Christus Jezus is de gestorvene, wat meer is, de opgewekte die ter rechterhand Gods is” (Rom. 8:34), die zal hebben te buigen voor de almacht van de Vader, en niet minder voor de almacht van de Zoon. Want het is toch opmerkelijk, dat wij in het eerste hoofdstuk van Openbaring eerst uit de

mond van God de Vader horen: „Ik ben de alfa en de omega” (vs. 8) en even daarna uit de mond van Jezus Christus: „Ik ben de eerste en de laatste” (vs. 18). Wat de Hem verleende macht betreft, presenteert Christus zich op precies dezelfde wijze als zijn Vader al had gedaan onder het oude verbond (zie Jes. 41 : 4; 44 : 6; 48 : 12).

Eén ding mag ons daarbij niet ontgaan. Als Jezus Christus zich openbaart in zijn almacht, raakt het kruis daardoor nooit op de achtergrond. „Ik ben de eerste en de laatste en de levende, en Ik ben dóód geweest...” Dat is een doorgaande lijn in heel het laatste Bijbelboek. Zo lezen we dat Johannes de Heiland in zijn heerlijkheid heeft gezien „als een lam, staande als geslacht” (Openb. 5 : 6). En even verder tekent hij op: „Het Lam, dat geslacht is, is waardig te ontvangen de macht en de rijkdom, en de wijsheid en de sterkte...” (Openb. 5 : 12). Alle macht in hemel en op aarde is gegeven aan de Gekruisigde!

Deze macht vindt zijn zwaartepunt in de zeggenschap over de dood. „Ik heb de sleutels van de dood en het dodenrijk”. Christus' macht strekt zich niet enkel uit over de levenden, maar ook over hen die gestorven zijn. Hij is bij machte om de poorten van het dodenrijk te openen voor hen die geroepen zijn tot het eeuwige leven; Hij is ook bij machte die voor goed te sluiten voor hen die geweigerd hebben om te leven uit genade. Die ontzagwekkende bevoegdheid heeft de Here van zijn Vader ontvangen.

Het visioen, waarin Christus zich heeft geopenbaard, heeft op Johannes een verpletterende indruk gemaakt. Toen deze Hem zag, viel hij als dood voor zijn voeten. Maar dan is er dat gebaar, dat vertrouwen wil wekken. Jezus Christus legt zijn rechterhand op hem en zegt: Vrees niet! Die woorden mogen we nooit vergeten. Ze vormen de onmisbare toelichting tot het woord waarmee Christus zijn almacht afkondigt. Ze herinneren ons aan de storm op het meer. Ook toen die stem tot de verbijsterde discipelen: Ik ben het; vrees niet!

Inhoud

- 1 Ds A. M. van Leeuwen
Want déze God is onze God (slot)
- 2 Drs W. G. Rietkerk,
Inkeer en omkeer
- 2 Ds A. H. Algra,
Pastorale notities
- 4 Drs H. de Jong,
Normen en feiten in verband met het kernwapenvraagstuk (3)
- 5 T. Hoekstra,
Boeken lezen (vervolg)
- 5 Ds H. Amelink,
Te Berde

Iemand die op aarde over macht beschikt, wordt als regel door zijn medemens angstvallig in de gaten gehouden. Niet ten onrechte. Wie macht bezit wordt zomaar van macht bezeten. Alles hangt ervan af of de macht in vertrouwde handen terecht komt.

De macht die aan Christus geschonken is, is bij Hem volstrekt veilig. Want voor Hij die macht aanvaardde heeft Hij zich vernederd en is Hij gehoorzaam geworden tot de dood, ja, tot de dood van het kruis. Dáárom heeft God Hem ook uitermate verhoogd en Hem de naam boven alle naam geschonken” (Filipp. 2 : 8, 9). Eens en voor altijd is de almacht van Jezus Christus verbonden met zijn vernedering aan het kruis. Het kruis en de macht: ze sluiten elkaar niet uit, maar zijn op elkaar betrokken.

Op Gods almacht in Christus houdt een mens alleen dan het rechte zicht, wanneer hij bereid is om, met verloochening van zichzelf, zijn kruis op zich te nemen en de Gekruisigde te volgen.

Inkeer en omkeer

Op 10 juni j.l. werd voor de eerste keer een bijeenkomst belegd voor christenen dwars door alle kerken en gemeenschappen heen, om nu eens niet over de noden van de samenleving te discussiëren, maar om ervoor te bidden, in een geest van verootmoediging. „Inkeer en omkeer” hebben wij deze samenkomsten genoemd.

In dit artikel laat ik u enkele korte woorden lezen die door verschillende deelnemers werden uitgesproken als inleiding tot gebed.

In deze maand oktober zijn de discussies over de plaatsing van de kruisraketten niet van de lucht. Waarop moeten wij nu als christenen onze aandacht in de eerste plaats richten? Op demonstreren, a.s. zaterdag? Is dat het eerst-nodige?

Op vrijdag 4 november wordt er opnieuw een dienst belegd van inkeer en omkeer.

U zult misschien zeggen: is dat nu niet een verkapt vorm van politieke meningsvorming. Onder het mom van gebed een bepaalde mening over de kruisraketten e.d. de mensen ingeven.

In de gedeelten van de bijeenkomst van 10 juni j.l. die ik nu laat volgen blijkt dat dat niet zó is. Het gaat alleen om de erkenning van onze verlegenheid - in verootmoediging en smeekgebed. Plaats: Geertekerk, Utrecht; Tijd: 5.30 uur.

„Volk- en welvaartsziekten uiteten zich in vereenzaming, nihilisme, een „alles moet kunnen” moraal”.

Toespraak: W. Rietkerk.

Midden in Psalm 11 staat dat bekende woord: „Wanneer de grondslagen vernield zijn, wat kan dan de rechtvaardige doen?” (vs. 3) Het Hebreeuwse woord dat hier gebruikt wordt voor grondslagen (sjat) betekent letterlijk: plaats waarop je zit, fundament. Dat waar alles op rust. Een samenleving bestaat maar niet uit een verzameling van mensen die er ieder een bepaald gedrag op na houden: ze heeft ook een gemeenschappelijkheid, een rechtsstructuur, een zedelijke ordening, die het leven binnen haar grenzen leefbaar maakt. Maar juist die gemeenschappelijkheid kan verzieken. Als ze totaal vernield is, dan slaat de chaos toe. Het zijn juist de psalmen die daar vaker over spreken, zoals Ps. 82:5c: de aarde zelfs gaat wankelen als b.v. het recht van de wees niet meer geëerbiedigd wordt. (vgl. Ps. 75:4). Het zijn ook de psalmen die ons de enige uitweg wijzen.

Die uitweg is niet gelegen in de vlucht maar in de toevlucht. Bij nader toezien blijkt vers 3 een citaat uit de mond van de raadgevers van David. Zij hebben wel gelijk maar trekken uit de feiten van vernielde grondslagen de verkeerde conclusie: vliedt naar uw gebergte. Het kleingeloof kiest voor de vlucht. Het ongeloof ziet in gebed, noch in verootmoediging

DOOR W. G. RIETKERK UTRECHT

ging enig heil. De schrift leert ons in Psalm 11 dat er maar één weg is die standhoudt: schuilen bij de Here en volharden in rechtvaardige daden (sedaqô, vs. 7).

Met dit Psalmwoord leid ik de voorbeden en verootmoediging in die aansluit bij de uitspraak: „Volks- en welvaartsziekten uiteten zich in vereenzaming, nihilisme, een „alles moet kunnen” moraal”.

1. Er is in de grote steden een toenemende vereenzaming: mensen voelen zich op zichzelf teruggeworpen. Door een samenloop

van omstandigheden was ik woensdag bij een begrafenis van een mevrouw van middelbare leeftijd. Ze had zichzelf om het leven gebracht. Ze woonde boven in een flat: ik sprak met de buurvrouw beneden. Deze was wel een geloofsgenoot en had de vrouw de dag daarvoor nog gesproken, „maar” zei ze, „ik had geen idee dat ze problemen had, of eenzaam was”! Vereenzaming dat is een van de noden van onze samenleving. Ze wordt niet verholpen door een sociale uitkering. Onze hoge sociale zorg in financieel opzicht, trekt een rookgordijn over het ontbreken van echte gemeenschap. Zelfopoffering en gemeenschapszin worden vervangen door een mentaliteit die „ik” gericht is. „Alles moet kunnen”, „Als ik maar aan mijn trekken kom”. Agressie op straat en geweldplegingen zijn vaak de bittere gevolgen van affectieve verwaarlozing en gebroken gezinnen. Ook hier geldt dat dit een gevolg is van gebrek aan gemeenschap. Velen zoeken dan in hun nood naar professionele hulp; is dit niet een soort surrogaat vriendschap? een soort betaalde intimiteit? Wat bijzonder zou het zijn als alle kerken weer echte levende gemeenschappen zouden worden in onze steden! Laten wij ons hierover verootmoedigen en daarvoor bidden.

2. Een 2e probleem dat de grondslagen raakt van ons volksbestaan is het verdwijnen van een gemeenschappelijke basis in eerbied voor

God en ook als men niet praktiserend christen is een besef dat er een andere, ons leven funderende werkelijkheid is. De 20e eeuwse mens rondom ons leeft heel erg bijziend. Alleen de „voorgrondsdin” zijn voor hem reëel. Er is iemand geweest die dit een soort Godsverduistering noemde. Het gevolg is een toenemende moeite om over God te spreken. Er rust haast een taboe op vandaag. Uit de laatste Margriet-enquête bleek dat slechts 34% van de Nederlanders positief antwoorden op de vraag of zij nog geloven in een persoonlijke God. Dieper nog dan de „ik” gerichtheid bedreigt dit de grondslagen van ons volksbestaan.

3. Hieruit vloeit voort een totaal andere oriëntatie op het gebied van de zede en rechtsorde. Er is op dit vlak conflictstof in overvloed. Een oordelen uit de hoogte is hier evenmin op zijn plaats, als een farizees opgestoken vinger. Toch moet het ons leiden tot verootmoediging en gebed als wij opmerken dat de mensen in onze tijd hun normen en waarden in toenemende mate aan zichzelf ontnemen, zelf bepalen wat goed en kwaad is. Ik denk aan de méér dan 17.000 abortussen in ons land per jaar en hoe ons land voor de omringende landen een toevluchtsoord is om abortus te laten plegen. Ik denk aan de groei van alternatieve relatievormen in plaats van het huwelijk, de toename van echtscheidingen, en aan

Humor

We hadden onze jaarlijkse gemeentedag deze keer in Schiedam. Daaraan was een speurtocht door die stad verbonden. In het programmaproefje hadden we al gelezen, dat Schiedam een sombere plaats is, want de vrolijke dominee Piet Paaltjens kon het er niet uithouden. In de speurtocht, die je te voet maken moest, bleek het huis te zijn opgenomen, waar Piet Paaltjens gewoond heeft en waarin hij zich opgehangen heeft. De vraag op het formulier was: „Hoe was de eigenlijke naam van Piet Paaltjens? Dat wist ik: François Haverschmidt. Eén van de zusters in mijn gevolg riep enthousiast uit: „Daar winnen we mee, want dit wist dominee toevallig!” Dat laatste nam ik niet, want ik heb wel wat van school onthouden en bovendien is Paaltjens, net als ik, in de Friese hoofdstad geboren en getogen, evenals trouwens de dichter Slauerhoff, de Opbouw-redacteur T. Hoekstra en vele anderen, van wie me de namen niet te binnen willen schieten en die zich verdienstelijk hebben gemaakt, zoal niet vóór, dan toch met de Nederlandse letteren. Thuisgekomen greep ik

Pastorale notities

A. H. ALGRA sr.
MAASSLUIS

naar wat ik had over Piet Paaltjens. Godfried Bomans heeft over hem geschreven en dr J. Molenaar. Zij hebben het over de romantiek en het dwepen met lijden en dood, wat je trouwens ook nog bij Bouts vindt en in enkele gezangen uit verouderde hervormde bundels. Ze schrijven ook, dat Haverschmidt afscheid nam van Paaltjens, toen hij dominee geworden was. Zijn tweede „ik” moest toen dood. „Bepeinst het goed, vergeet het niet, verstomd is nu Piet Paaltjens’ lied”, zo dichtte de dominee, toen hij de pastorie inging. Bij Nic. Beets heb je dit ook. Met „Hildebrand” was het afgelopen, toen Beets predikant werd - sindsdien was hij stierlijk vervelend. Maar het zit er nu eenmaal in: het kerkelijk leven kent weinig humor en heeft er geen waardering voor. Na de „vrijmaking” hadden we in

de bladen die we lazen, twee rubrieken die geestig waren en ook eens wat konden relativeren. Lanning deed dat als „Bert v. d. Hoek” en Visée als „D.E.C.”. Toen die rubrieken gestopt waren, werden de kranten en weekbladen in onze kring zo droog als gort. Niemand schreef meer puntig. Lange flap-pen, waar je niet dóór kwam. Een bevrijdende lach kwam niet te pas. We hadden eens een zoveelste voortgezette zitting van de classis over moeilijkheden in een gemeente. Loodzware discussies. Het was eind november. Deputaten van de Part. Synode zouden iets later ter vergadering komen. Daar werd op de deur geklopt en Otto Mooiweer riep luid: „Hoor, wie klopt daar, kind’ren?” En er werd nog luider gelachen toen de strenge gezichten van de deputaten zichtbaar werden in de deuropening. Bij sommigen was Mooiweer meteen ingedeeld. Hij nam zeker de zaak niet ernstig, vonden enkelen. Hij was niet „profetisch”; zo zei men dat toen. Ik denk dat Haverschmidt en Beets hun eigen „behouden” gewerkt hadden en tot grote zegen zouden zijn geweest voor de kerk, als ze Hildebrand en Piet Paaltjens hadden laten blijven; in de pastorie en op de synode.

euthanasie. Wij ontkennen niet dat er in de gebrokenheid van het leven zich noden voordoen waarbij noodoplossingen nodig zijn. Wij wijzen het af dat de normen aan die gebrokenheid worden ontleend. De dag is nabij dat wij met de dichter van Psalm 11 moeten spreken van grondslagen die vernield zijn. Die gaan kapot als een volk niet meer vraagt naar de Here en zijn wil en weg. Laat ons bidden...

—o—

„We zijn met een grote boog heengelopen om wat we de armste mensen en volken in het verleden hebben aangedaan en nog steeds aandoen”.

Toespraak: Dhr. E. van der Poll. den.

Als inleiding voor de gebedsdienst gelezen Jeremia 8 : 4, 9, 11, 21, 22 en Daniël 9 : 3-7.

—o—

„We hebben in naam van de veiligheid de wereld onder bedreiging van nucleaire vernietiging gebracht”.

Toespraak: Dhr. E. van der Poll.

Dat we de kwestie van de bewapening in deze dienst van inkeer en gebed betrekken, is niet voor iedereen een vanzelfsprekendheid. Het is in de kerk geen uitgemaakte zaak, dat hier schuld moet worden beleden. De wereld is immers in Gods hand? Hij leidt toch alles en niets gebeurt zonder zijn wil, ook een eventuele kernoorlog? En zo er al besef van schuld is, dan nog is er verschil van mening over de vraag, wat er dan beleden moet worden. Is het denken in termen van afschrikking een zaak die in boete erkend moet worden, of een legitieme zaak? Is het bezit van kernwapens een schuld, een overtreding van Gods gebod, of mogen we in zekere zin een gevoel van dankbaarheid daaraan verbinden, dat deze wapens een derde wereldoorlog voorkomen hebben? In ieder geval tot nog toe?

Met andere woorden; naast een door kernwapens bedreigde wereld is er een verdeelde kerk. Verdeeld over de vraag hoe zij zich ten opzichte van deze wereldbedreiging heeft op te stellen. En soms vraag ik me af, wat zwaarder weegt: Het feit dat we het als mensen zover hebben laten komen dat we de goede schepping vele malen achtereen totaal vernietigen kunnen, of het feit dat we als kerk zo ingrijpend verdeeld zijn over het antwoord dat op deze dreiging gegeven moet worden en waardoor het evangelie van zoveel zeggingskracht is ontnomen?

Terwijl God ons eenmaal ter verantwoording zal roepen en vragen: Mens, wat heb je met de schepping gedaan? Hoe heb je je als rentmeester gedragen? - roepen wij elkaar in de kerk ter verant-

woording voor een kernwapenstandpunt, dat niet het onze is. Nee het gaat verder: Wij gaan in de discussies en tegenstellingen de zaak zelve voorbij; we maken er een discussie over politieke partij-schappen van. We trekken elkaars geloof in twijfel vanwege het feit dat iemand bij een andere organisatie hoort dan waaraan wij zelf onze steun geven. Soms is het verdacht, dat je je al schristen überhaupt wakker laat houden over de nucleaire dreiging. Het feit dat ik, die dit hier naar voren breng, óók een bepaald standpunt heb, zal voor sommige mijn opmerkingen al weer moeilijker te waarderen maken. Of wellicht ongelooftwaardig.

We kunnen met elkaar zo moeilijk spreken en bidden over dit vraagstuk. En komt dat wellicht niet omdat we niet samen begonnen zijn de zaak als zodanig voor God te brengen en onze schuld daarin te belijden? Omdat we niet begonnen zijn vanuit de ootmoed te denken? Omdat we de schuld niet of te weinig als fundamentele faktor hebben onderkend, en dat we op die schuld niet gezamenlijk onze eerste aandacht hebben gericht? We hebben de nucleaire kwestie gemaakt tot een vraagstuk van oplossingen, van maakbare politieke maatregelen. En we vragen elkaar dwingend: Aan welke kant sta je? Met welke oplossing ga jij in zee? Of: Met wie geef jij je af? We hebben zo weinig gebeden en beleden, terwijl we toch in die ootmoed de ernst van de dreiging in het volle licht van het evangelie leren stellen.

Vaak beroepen we ons op de hoop van het Rijk dat vrede en recht zal brengen op aarde. Terwijl wij er alles aan doen om die hoop onder vuur te brengen en zo mogelijk om zeep te helpen, denken we dat God het uiteindelijk wel zover zal laten komen. We hebben van de hoop zo vaak iets goedkoops gemaakt. Een vlag op onze eigen politieke lading, een afwenden van onze eigen verantwoordelijkheid als het om de toekomst van de wereld gaat. Een bekroning van wereldmijding. Noem al die verdraaiingen van de hoop maar op. Dat God een Rijk van vrede en recht belooft, moet ons aanzetten ons hier en nu voor vrede en recht in te zetten. Dat God het belooft, betekent echter ook, dat het uiteindelijk zegevieren van vrede en recht niet uitsluitend van onze menselijke daden afhangt.

Konferentie evangelisatie-medewerkers van de Chr. Geref. Kerken

De jaarlijkse konferentie voor evangelisatie-medewerkers, georganiseerd door deputaten evangelisatie van de Chr. Geref. Kerken, zal dit jaar D.V. plaatsvinden op zaterdag 19 november in de Chr. Geref. Ichthuskerk te Amersfoort.

Spreker: drs. C. Langbroek te Drachten.

Onderwerp: Modern levensgevoel en bijbelse boodschap.

De konferentie begint om 10.30 uur. Vanaf 10.00 uur is er koffie. Een lunchpakket dient u zelf mee te nemen.

Daarom is Gods belofte een hoop tegen de machteloosheid in, tegen het gevoel van door de dreiging overweldigd te worden. In de inkeer mogen we de ware hoop her vinden. Als gave en daarom ook als opgave. Als opgave, maar uiteindelijk vooral als gave. De omkeer die daaruit voortvloeit zal dan ook in het teken van de hoop mogen staan.

Laat ons bidden...

—o—

„We zijn onder de indruk van de grote moeite, waarin ons volk vandaag gekomen is, overmacht van moderne techniek... en vergiftigde natuur om ons heen”.

Toespraak: Mw. J. ter Vrugt.

Wij zijn samen schuldig voor God, omdat wij met datgene wat Hij gegeven heeft tot erfdeel voor de hele mensheid en voor alle generaties, omgaan alsof het alleen voor ons en onze generatie bestemd was: kolen, olie, metalen en andere bodemschatten, die in de loop van duizenden jaren zijn geformeerd, verbruiken wij in enkele tientallen jaren, o.a. voor de wapenindustrie, zodat er voor onze nakomelingen nauwelijks iets overblijft, en we bedreigen nu al onze gezondheid en hun gezondheid door kernenergie te produceren zonder dat we een oplossing hebben voor het afvalprobleem; tropische regenwouden worden gekapt voor de produktie van kranten, zodat het ontboste land in een woestijn verandert en mensen en dieren verhongeren en verdorsten - denken wij aan de Sahel; lucht, bodem en water verontreinigen wij doordat wij gebruik maken van plastic, kunstmest, insecticiden, auto's, wiswassende wasmiddelen, papieren zakdoeken en nog veel meer zaken waarvan de produktie of het gebruik giftige afvalstoffen oplevert. Met de gevolgen worden we dagelijks geconfronteerd door de problemen bij de drinkwatervoorziening, en wat minder direkt door het sterven van bossen en meren ten gevolge van de zure regen, die echter direkt veroorzaakt wordt door de uitstoot van kolengestookte elektriciteitscentrales en door de uitlaatgasen van onze auto's. Wij herinneren ons ook de meer spektakulaire rampen zoals de vergiftigingsverschijnselen in Seveso enige jaren geleden en gifvondsten in de bodem van woonwijken in ons eigen land.

—o—

Gebed voor de regering en de koningin.

Toespraak: Dhr. M. van der Heiden.

Voor het gebed voor de regering en de koningin werd gelezen Jesaja 8 : 23-9 : 6.

Redaktie

Ir. A. W. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. E. R. Postma
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redaktie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

Wij staan samen schuldig voor God omdat wij Zijn schepselen uitbuiten in plaats van er als Zijn rentmeesters over te heersen:

- zowel de grond als de opbrengst ervan worden vergiftigd door een overmaat aan kunstmest en insecticiden;
- dieren, planten en bomen moeten wijken voor onze autowegen, omdat wij overal zo snel mogelijk met eigen vervoer willen kunnen komen;
- dieren worden tot een kort, tegennatuurlijk bestaan gedwongen en als industrieproducten in plaats van als levende wezens beschouwd en behandeld terwille van het massale vleesverbruik.

Kortom, wij staan schuldig tegenover God omdat wij door onze manier van leven de machten in stand houden die Gods schepping behandelen zoals in de vorige eeuw de Amerikaanse planters hun slaven behandelden: zonder gevoel van verantwoordelijkheid, hebzuchtig en meedogenloos. Laten wij daarom God voor onze direkte en indirecte schuld om vergeving vragen en Hem bidden, ons te laten zien wat wij in ons eigen leven kunnen doen om de machten van uitbuiting en vernietiging tot staan te brengen.

Laat ons bidden...

Rectificatie

In het nummer van „Opbouw” van 14 oktober is in het lied van Joop Klein „Als God vóór ons is...” een niet onbelangrijke zin weggelaten, nl. de eerste regel van de 6e strofe: „Voorwaar, in dood en leven (is onze zekerheid)”.

Normen en feiten in verband met het kernwapen-vraagstuk (3)

Vervolgens stelde de heer Van Driel mij ook nog de vraag hoe ik reageer op het accent dat met name prof. Goudzwaard legt op de relatie tussen de bewapeningswedloop en de groei van de westerse economie, en daarmee samenhangend de oplopende schuldenlast van de ontwikkelingslanden. Mijn antwoord was:

De plaats van het economische

Hierop moet ik met voorzichtigheid antwoorden, want ik ben geen econoom en overzie dus de gelegde verbanden niet. Voorzover ik prof. Goudzwaard begrijp (en hij maakt mij dat niet moeilijk want hij schrijft benijdenswaardig helder) zeg ik tegen hem: Lost het iets op als we uit de door U gesignaleerde spiralen stappen? Gaan die spiralen na ons uitstappen niet gewoon verder? Is het daarom niet van meer betekenis dat wij als christenen een strategie ontwikkelen om in die spiralen en structuren te kunnen bijsturen en te kunnen afremmen, kortom: invloed ten goede uit te kunnen oefenen, - naar het advies van Jezus die ons niet gezegd heeft uit de onrechtvaardige mammon te stappen, maar er een goed gebruik van te maken (Luk. 16:9). En ook deze vraag wil ik hem stellen: werken achter die spiralen niet nog andere krachten dan die welke U aanwijst? Of beter: krachten die U ook wel ziet maar toch mijns inziens onderschat? Ik voor mij ben namelijk meer geneigd de bewapeningswedloop met de communistische dreiging dan met de welvaarts-economie in verband te brengen. Om dit met een voorbeeld te verduidelijken: Het valt (niet alleen) mij op dat er in mijn stad juwelierszaken zijn die zo langzamerhand in ware verdedigingsburchten ontaarden. Als klant moet je aanbellen in plaats van vrij naar binnen te kunnen lopen en na enige tijd word je door een kier van de geketende deur heen begluurd en getaxeerd. Eindelijk binnen zie je pas na een poosje het ijs breken omdat de winkelier de ergste tekenen van zijn argwaan aflegt. Zelfs zijn grommende bouwvrij krijgt hij tegen het einde van het bezoek zowaar nog stil. Wanneer je na je boodschap gedaan te hebben het pand verlaat klinkt er achter je rug een reeks van knarsende geluiden die je sterk aan het gevangeniswezen doen denken. Wat hiervan te zeggen? Je kunt er natuurlijk over klagen dat de welvaartszucht der burgers zo groot is dat zulke luxe zaken zich in de binnenstad koste wat het kost trachten te handhaven en zich daartoe met allerlei overdreven veiligheidsmiddelen omringen. Mijn reactie is een andere: waar is hier voor de drommel de politie die de inbraak betoomt? Want de welvaartsverslaving van de burgers

DOOR H. DE JONG AMSTERDAM

mag nog zo groot zijn, maar het eerste wat moet gebeuren is dat er een meer effectief systeem van veiligheid voor de binnenstad wordt bedacht. Zo nu ook vind ik het op grote schaal niet reëel om voor de bewapeningsgroei het welvaartsdenken als de grootste boosdoener aan te wijzen.

Ook het voorrang geven aan de noord-zuid-tegenstelling boven de oost-west-antithese kan ik weinig reëel vinden. Aan ons is hier trouwens niet eens de keuze; de tegenstellingen dringen zich in een onomkeerbare rangorde aan ons op. De antithese met het oosten is vooral geestelijk, die met het zuiden meer materiëel. En zo zeker als de geest vóór het lichaam gaat zo vast staat ook de volgorde van west-oost vóór noord-zuid. Dit laat zich trouwens ook aflezen uit de feiten, want wat presteert het oosten nu eigenlijk voor het zuiden? Wat doet het communisme in de ontwikkelingslanden anders dan stoken en propaganda bedrijven? Gaan er soms van Rusland uit zendelingen (ja, inderdaad, ik bedoel verkondigers van het evangelie) naar alle delen van de wereld? Zoals dat vanuit Amerika het geval is? Zo'n Koninkrijks-belang mag toch ook wel eens in het midden worden gebracht. Ik ben dus van mening dat het verlaten van de oost-west-antithese met de bedoeling zo meer aandacht te kunnen schenken aan het wereld-armoede-probleem, tenslotte zal blijken toch niet zo voordelig te zijn voor de ontwikkelingslanden als we misschien denken. Vergeet immers niet dat voor Rusland het verschil tussen deze beide tegenstellingen (oost-west en noord-zuid) niet bestaat. Voor hen vormen west en zuid één front, één missie-gebied voor de communistische doctrine. En de fout om aan het economisch aspect voorrang te verlenen boven alle andere kanten van het leven maken zij niet - al noemen zij zich dan ook marxistisch.

Kiezen!

Maar bij al deze beschouwingen is één ding alles-beslissend: hoe

denken we over de vijand? Valt hij mee? Dan is dát het wat de meest ingrijpende gevolgen voor onze defensie-inspanning heeft. Zelfs als we de dreiging van de vijand reëel onder de ogen zien en we voegen daaraan toe: ja maar het westen is ook niet alles, kan dat gevolgen hebben voor onze opstelling. Met behulp van dit tegen elkaar wegstrepen van oostelijk en westelijk gevaar kunnen wij de handen laten verslappen. Moeten we dan het hele westen kritiekloos aanvaarden? Is dat wat ik bedoel? Zeker niet! Maar we moeten wel kiezen. Zeg voor mijn part dat het een kiezen van het beste uit twee kwaden is, maar gekozen moet er worden. En wel voor het beste en dat is voor het westen. Waarom? Is er niet aan beide kanten van de streep ideologie die ons christelijk geloof te vuur en te zwaard bestrijdt? Die althans er even vijandig tegen te keer gaat? Dat is waar. Maar hier in het westen valt het ideologische licht door *matglas* en daar in het oosten door een *brandglas*. Dat wil zeggen: hier is het licht diffuus en naar vele zijden zich verspreidend, daar is het gebundeld en gericht. Hier woelen er energieën in die elkaar tegenwerken en zelfs opheffen, daar worden ze samengebracht tot de kracht van één dwaling. Daarom is er voor ons christenen hier (nog) vrijheid en daar vervolging, hier (nog) zending en daar gesloten grenzen. Hier kan op allerlei gebied hulp uitgaan, daar kan hulp nauwelijks ontvangen worden. Hier zijn alle kansen tot ontplooiing, daar zijn alle soorten van beknotting. Maar zijn zij desondanks daar geen betere christenen dan wij hier? Die indruk krijgen we soms. Zij zouden niet de eersten zijn die ervaren dat er

van de grote moeiten een heiligen-de kracht uitgaat. Maar in hun geestelijke gezondheid steekt geen enkele garantie dat wij onder gelijke omstandigheden even goede christenen zullen zijn. Zeker niet als wij die omstandigheden zelf mede in het leven zouden roepen door laksheid in de teweerstelling. Daarom durf ik de stelling aan dat het wereld-christendom (inclusief dat achter het ijzeren gordijn) belang heeft bij een vrij westen.

Tenslotte nog drie kleine fragmenten

1) Het overheidszwaard weet toch te onderscheiden tussen bozen en goeden, zo vraag je. Naar vermogen, is mijn antwoord. Er zijn immers genoeg situaties waarin de goeden onder de kwaden moeten lijden, de onschuldigen met de schuldigen. Denk aan de kinderen van Amalek, denk aan de burgerbevolking van zo menig duitse stad die in de tweede wereldoorlog nacht op nacht door bombardementen werd getroffen. Moet daarin berust worden? Zeker niet! Maar het is met name degene die in een conflict de *aanvaller* is en de *overmacht* heeft welke door de bijbel tot matiging en zelfbeheersing wordt aangespoord. Je noemt Deuteronomium 20. Wel, kijk het maar na, het gaat daar over Israël als aanvaller en als zodanig krijgt het van Mozes de pin op de neus. Tegenover de verdediger is de bijbel milder; de dingen die uit noodweer gedaan worden keurt hij af noch goed en zoals bij de noodleugen onthoudt hij zich van een oordeel. De bijbel rekent de wredeheden van de verdediger kennelijk tot de risico's van de aanvaller. Dat is inderdaad het niet-moralistische van de Heilige Schrift. Zij let in de ethiek op 'de sterkste schouders'. Nu is het waar dat we in de oost-west-verhouding niet met de *acute* situatie van aanval en verdediging te maken hebben. Toch is het hier duidelijk zo dat de oorlogsdreiging van het oosten uitgaat. Het lijkt me daarom juist de aanvaller zijn risi-

EEN VASTE BURCHT IS ONZE GOD

Naar: „Ein feste Burg ist unser Gott“ (zie Ps. 46)

1.
Een vaste burcht is onze God,
Hij is ons schild, ons wapen.
Hij zal ons redden uit de nood:
de Herder zal niet slapen.
De vorst dezer eeuw
gaat rond als een leeuw:
zijn uitrusting is
bedrog, terreur en list.
Geen stervling kan hem keren.

2.
Wij kunnen hem niet wederstaan:
wij zijn terstond verloren.
Voor ons is in de strijd gegaan
een mens door God verkoren.
Wie is deze man?
't Is Christus, Gods Zoon:
ons schild, ons verweer,
der legerscharen Heer!
Hij zal het veld behouden.

3.
Het helse leger valt ons aan
en zoekt ons te verslinden —
toch kunnen wij in Christus' naam
de boze overwinnen.
De vorst van het kwaad,
hoe sterk hij zich maakt,
vrees niet zijn geweld —
zijn vonnis is geveeld.
Eén woord velt hem ter aarde.

4.
Gods Woord is Satans macht te sterk:
dat kan hij ons niet roven.
God doet aan ons een krachtig werk:
Hij schenkt zijn Geest en gaven.
Als 't zwaard ons verslindt,
ons rooft vrouw en kind:
naar God zien wij uit.
De vijand krijgt geen buit —
het Rijk blijft ons behouden.

Martin Luther (1483-1546)

vertaling: Joop Klein, Rijswijk (geb. '50)

Melodie: Liedboek 401.

ko's voor te houden dan de verdere wet te lezen. Het eigenaardige is dat bij de pacifisten het laatste wel en het eerste niet of te weinig gebeurt. Maar moet juist de aanvalszuchtige niet bedreigd worden? En van avonturen weerhouden?

2) Interessant is wat je te berde brengt bij het punt 'binnen' en 'buiten' dat ik behandelde. Jij vindt mijn beschouwingen op dit punt *pragmatisch* en daartegenover stel je jezelf als meer *theokratisch* denkend. Nu moet ik je inderdaad toegeven dat ik met mijn opvatting gevaar loop pragmatisch te worden. In dat verband waardeer ik je waarschuwing: „Ben je niet bang als je jouw redenering strak volgt dat je weldra gevangen wordt in het schema van denken van deze wereld?” Dat is inderdaad het gevaar, vooral als ik mijn standpunt zou onderbrengen in een tweerijken-leer. Vandaar dat in de gereformeerde theologie deze leer steeds afgewezen is. Men zei: geen twee gescheiden rijken van kerk en wereld, maar de éne Christus houdt er twee regeer-wijzen op na, één voor zijn gemeente en één voor de wereld. Zo blijven we dan ook in de wereld naar zijn regiment zoeken. Het is daarom uit dit oogpunt wat jammer dat je mijn uiteenzetting over de eerste en de tweede secularisatie afdoet met 'aardige gedachten', want daarin ondernam ik nu juist een poging om te onderzoeken wat er 'in een geseculariseerde cultuur aan christelijk norm-goed nog aanwezig is, om daarbij in de politiek te kunnen aansluiten. Inderdaad tref ik dan in de wereld van de eerste secularisatie gezondere toestanden aan dan in die van de tweede. Om dit te concretiseren: Frankrijk, een duidelijk voorbeeld van de eerste secularisatie, vertrouw ik op het gebied van de defensie veel meer dan Nederland, het land dat het diepst door de tweede secularisatie is aangevreten. Wat nu de theokratische gedachte betreft, waarvan jij je een aanhanger noemt, deze vervaagt het onderscheid tussen de twee regeerwijzen van Christus en is dientengevolge in staat om met het binnenste van het evangelie (de bergrede) de straat op te gaan in de verwachting dat de samenleving zoals die is daar wel oren naar zal hebben. Ik vind dat hersenschimmig. Het verbaast me trouwens niet dat jij dit theokratische bloed in je aderen hebt. Je bent immers Nederlands Hervormd en deze kerk werkt sinds jaar en dag met de volkskerk-gedachte. Voor mij als (Nederlands) Gereformeerde is dat een utopie.

3) Mag ik je tenslotte vragen waarom jij in de Shalom-krant schrijft? Ik vind jouw gevoel een gemoedelijke, om niet te zeggen een sentimentele variant van de Vredeskrant. Wanneer jouw opinies over ons vraagstuk in Shalom-kringen algemene bijval zouden vinden dan zou ik het naast elkaar bestaan van twee vredeskranten onverantwoord en verwarrend vinden.

Boeken lezen (vervolg)

De vorige keer heb ik een aantal boeken genoemd die uit „christelijke hoek” komen. Omdat ik gemerkt heb dat veel scholieren niet weten wat ze eigenlijk kunnen gaan lezen, en waar ze moeten zoeken, wil ik nu eerst even een paar hulpmiddelen noemen. (Met mijn excuus aan degenen voor wie dit allemaal bekende kost is.)

Allereerst beveel ik van harte aan de serie „Uitgelezen”, waarvan inmiddels vijf delen zijn verschenen. In het algemeen goede boekbesprekingen vanuit een christelijk perspectief. Ik neem aan dat ze in de bibliotheek van elke christelijke school aanwezig zijn, en anders moet dat tekort maar gauw aangevuld worden. Vervolgens noem ik de „Cahiers voor christelijke literatuur”, vooral die over Van Eerbeek, Rijnsdorp en Nijenhuis. Heel goed is ook: „Belangrijke letterkundige werken” door dr Jos J. Gielen, vooral deel 3. Verder: „Boeken uit onze eeuw” door B. A. Dijkstra en A. J. Schut. Er is nog een reeks die ik moet noemen, namelijk „In contact met het werk van moderne schrijvers”, uitgegeven door W. Versluys in Amsterdam. Daarvan zijn 7 nummers verschenen, over: Wolters, Mulisch, Hermans, Lampo, Ruyslinck, Raes, en Koolhaas. De boekjes bieden een goed en m.i. duidelijk beeld van het werk van een schrijver. En dan moet ik niet vergeten te verwijzen naar wat Openbare Bibliotheken kunnen leveren: knipsels met recensies en een losbladig systeem waarin boeken en schrijvers heel kort worden getypeerd. De aanschaf van Literama, Studeo en Nederlandse Keur moet ik afraden. In feite staat daar weinig meer in dan een korte weergave van de inhoud van allerlei romans, en daar heeft een scholier toch maar weinig steun aan, hoogstens een geheugensteuntje. Voor alle zekerheid herhaal ik wel even de naam van het boek dat ik de vorige keer heb aanbevolen: „Aangekruist” door Hans Werkman.

Niet te moeilijk beginnen

De herhaling is de moeder der wijsheid, en daarom zeg ik het nog maar eens: wie niet te veel leersyning heeft, moet niet met al te moeilijke boeken beginnen. Het beste is eerst maar eens iets te nemen uit de tijd tussen 1920 en 1940. Ik noem wat boeken die mijn persoonlijke voorkeur hebben, de toelichting laat ik nu maar achterwege, het gaat mij erom scholieren een beetje de helpende hand te bieden. Hier volgt een reeks:

C. v. Bruggen: Het huisje aan de sloot.

F. Timmermans: De pastoor uit de bloeiende wijngaard.

DOOR T. HOEKSTRA ZWOLLE

A. v. Schendel: Het fregatschip Johanna Maria; ook: De Waterman.
F. Bordewijk: Bint; Blokken; Karakter (iets moeilijker misschien).
W. Elsschot: Lijmen; Het Been.
G. Walschap: Een mens van goede wil.

A. Coolen: Het donkere licht; Dorp aan de rivier.

H. de Man: Het wassende water; Heilig Pietje de Booy.

Th. de Vries: Hoogverraad.

A. M. de Jong: Merijntje Gijzen (vooral deel I: Het verraad)

ook: Frank van Wezels roemruchte jaren (om te lachen!)

en: De Martelgang van kromme Lindert.

C. Lennart: De ogen van Roosje (niet zo héél eenvoudig).

A. v. d. Werfhorst: De grote stille knecht (wat „ouderwets”, maar ik vind het een prachtig boek).

J. Mens: Mensen zonder geld.

T. Thijssen: Barend Wels; Kees de jongen.

J. van Velde: De grote zaal (niet zo „gemakkelijk”, wel erg goed).

J. Fabricius: Het meisje met de blauwe hoed.

Dat was zo maar een greep, zonder veel systeem, gewoon mijn eigen voorkeur.

Er staat een enkel boek tussen dat na de oorlog is verschenen, maar de auteur hoort wel tot de vooroorlogse generatie. Vraag me nu niet waarom ik dit of dat boek niet genoemd heb: zo'n lijst is nooit volledig. Laat ik liever nog één naam eraan toevoegen, voor wie eens iets anders wil lezen dan de meesten: M. Székely-Lulofs. Van haar beveel ik aan: Koelie en: De hongertocht. Beide boeken spelen in het voor-oorlogse Indië. (Ik heb leerlingen gehad die al haar werk hebben gelezen.)

Wat doe je met zo'n boek?

Het dreigt allemaal wel wat droog te worden, daarom durf ik niet te lang bezig te blijven. Ik zal dan ook niet veel theorie geven, daar

Te Berde

Er is in de Christelijke Gereformeerde Kerken nogal wat te doen over enkele predikanten die opgeroepen hebben tegen de plaatsing van de nieuwe kernwapens in NAVO-landen. De ene Velema staat op tegen de andere. Nu is het niet mijn bedoeling me met de moeilijkheden te bemoeien, die in de Christelijke Gereformeerde Kerken zijn. Daar zijn die kerken niet mee geholpen en we helpen onszelf er ook niet mee. Maar er is een element in de discussie, voorzover ik die gevolgd heb, dat me verbaast. Dat is dat we die wapens nodig zouden hebben om het goddeloze atheïstische communisme van ons tijf te houden. Reagan de president van de V.S. heeft dat argument ook nogal eens gebruikt. Voor een vergadering van de National Association of Evangelicals heeft hij gezegd „Er is zonde en kwaad in de wereld en wij worden door de Heilige Schrift en de Heer Jezus zelf opgeroepen om het met al onze macht te weerstaan”. Ik weet niet of hij op die vergadering is tegengesproken, maar ik zou niet weten waar dat staat in de Bijbel. Ik deel de mening van iedereen die in Rusland ziet een agressief imperialisme. Ik geloof ook dat de Overheid van een land de taak heeft te zorgen voor de veiligheid van de onder-

danen. Ik ben geen pacifist, zelfs geen atoompacifist. Maar het is niet waar dat wij het goddeloze communisme met het zwaard moeten bestrijden. Dat helpt ook niet. Als het gaat om de macht van het kwaad in deze wereld te bestrijden dan is er maar één zwaard: het Woord van God. En als we naar andere zwaarden grijpen om zo het atheïsme tegen te houden dan zullen we door het zwaard vergaan, zoals de Heiland zo heel erg duidelijk gezegd heeft. Het koninkrijk van onze Here Jezus Christus komt niet met uiterlijk gelaat. En de methoden van Karel de Grote, die de Saksers met geweld tot bekering wilde brengen zijn onbijbelse methoden.

Ik zou die verklaring van enkele christelijke gereformeerde predikanten zelf niet getekend hebben, omdat ik dan het gevoel zou hebben me te begeven buiten de grenzen van mijn ambt, maar dat is wat anders dan tegen hen te zeggen dat het atheïsme met de dreiging van kernwapens een halt moet worden toegevoerd. Want dat is gewoon niet waar.

En: laten we maar letten op de atheïsme in ons eigen Westen. Dan hebben we het al erg druk. Want God is die God die godden rechtvaardigt. Om Jezus' wil. Wie dat gelooft heeft in de strijd der geesten geen kernwapens nodig.

H. Amelink, Aalten

moeten de scholen maar voor zorgen. Toch heb ik eens van een lezeres de vraag gekregen: hoe moet ik eigenlijk een uittreksel maken? Ik zal er zo kort mogelijk iets van zeggen. Allereerst: Zo'n „uittreksel” moet zo kort mogelijk zijn, en de lijn van het verhaal moet er duidelijk in naar voren komen. Het is erg nuttig een lijstje te maken van alle personen die in het boek voorkomen, en dan erachter te zetten wat hun functies en relaties zijn; dat is een goede geheugensteun. Natuurlijk moet je, als je een boek gelezen hebt, antwoord kunnen geven op de vraag: waar gaat het over? Maar veel belangrijker is de vraag: waar gaat het om? Om maar iets te noemen: Bint, van Bordewijk, is niet zo maar een boek over een gekke school, het is een waarschuwing tegen dictatuur en fascisme!

De schrijver en de lezer

Wie iets schrijft, heeft een bepaald publiek op het oog; dat kan ook wel onbewust zijn. Als ik iets klaar maak voor Opbouw, vraag ik me vaak af: wie zou dat nou lezen? Of: wie wil ik nu bereiken? Ik heb wel een vaag idee, maar toch... Mijn geschrijf van de laatste weken was vooral bedoeld voor oudere scholieren, maar tegelijk hoopte ik dat ook ouderen er iets aan zouden hebben. Het vervelende is dat er geen wisselwerking bestaat. Wie tot een aantal mensen sprékt, kan merken of het „overkomt”, wat hij zegt, maar wie schrijft, mist het contact. Daarom stel ik reacties van lezers zo op prijs!

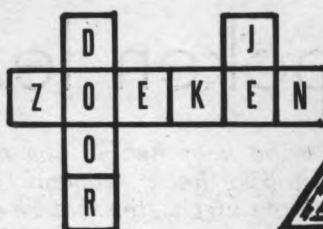
De schrijver van een roman wil ook een bepaald publiek bereiken. Wolkers schrijft echt niet voor kinderen beneden twaalf jaar. En wat doet de lezer met een boek? Ondergaat hij het gewoon? Kriekeloos? Of is lezen een vrijblijvende zaak? Dat laatste kan ik niet genoeg ontkennen. Wie leest, wordt meegenomen door de gedachten van iemand anders, en daarom is een kritische, zelfstandige houding beslist noodzakelijk. Er wordt wel gezegd dat elke lezer een boek op zijn eigen manier als het ware opnieuw „maakt”: iedereen vormt zich een eigen beeld van de personen en gebeurtenissen. Dat is ook de oorzaak waardoor het vrijwel altijd op een teleurstelling uitloopt, als je een film gaat zien nadat je het boek gelezen hebt: de film is heel anders dan je eigen beeld, en valt daardoor tegen.

Analyseren of belevend lezen?

In het onderwijs is een verschuiving merkbaar. Een tijdlang was „analyseren” hét parool, naarstig moest worden gespeurd naar motieven, thema's en structuur. Nú is er meer waardering voor de wijze

waarop iemand een boek persoonlijk beleefd heeft. Misschien kom ik daar bij gelegenheid nog eens op terug. Voorlopig lijkt me de gulden middenweg nog het beste. Ter afsluiting geef ik enkele vragen die bij een boek gesteld kunnen worden: Wat betekent de titel? Hoe zijn de personen getekend? Hoe de plaatsen? Hebben die plaatsen een bepaalde functie in het werk? (B.v.: contrastwerking?) Wat is het voornaamste dat er gebeurt? Wordt er een bepaald probleem aan de orde gesteld? Wat is de visie van de schrijver daarop? Is die visie juist? Is er verband tussen het werk en de tijd waarin het is geschreven?

En hiermee wil ik dan deze lessen in onze vrije tijd voorlopig maar besluiten. Er is geen einde aan het maken van veel boeken en veel doervorsen is afmatting voor het lichaam. Van ál het gehoorde is het slotwoord: Vrees God en onderhoud zijn geboden, want dit geldt voor alle mensen. Of ze nu Van Schendel heten of Wolkers of: Hoekstra.

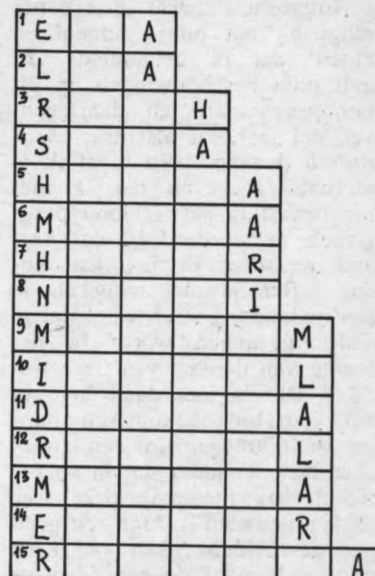
In de Bijbel komen heel wat geschiedenissen voor waarin een vrouw een belangrijke rol speelt. Ik denk dat je uit het hoofd zo een heleboel namen van vrouwen uit de Bijbel kunt noemen.

In de figuur passen 15 namen van bekende vrouwen. De eerste en de laatste letter zijn al ingevuld.

Kun je ze allemaal noemen en wat weet je van iedere vrouw te vertellen?

Oplossing vorige puzzel:

De zin luidt: deze - weduwe - geloofde - alles - wat - de - profeet - Elisa - haar - vertelde.

Kerknieuws

Rijswijk (Z.H.)

Mevrouw A. J. Moggré-Quaak deelt ons het volgende mede: „Ds A. J. Moggré van Rijswijk, Julianastraat 61 verhuist per 1 november a.s. naar Ermelo. Het adres luidt: Kievitstraat 82, 3853 VN Ermelo.

Ds Moggré werd 14 oktober j.l. met een hartinfarct opgenomen in het Boerhaave-ziekenhuis te Harderwijk.

In ieder geval zal hij de tot en met maart 1984 gemaakte afspraken niet kunnen nakomen!”

Zaanstreek-Centrum

Het scribaat van de Ned. Geref. Kerk van Zaanstreek-Centrum te Wormerveer is: G. C. v. d. Graaf, Reigerstraat 23, XK Wormerveer, tel. 075-214437.

Wormer

Het scribaat van de Ned. Geref. Kerk van Wormer is gewijzigd in: Roerdompstr. 67, 1531 XG Wormer, tel. 02982-1382.

Stichting l'Abri-Nederland

Het programma voor de maanden november en december van dit jaar luidt als volgt:

- 5 nov. drs Graham Birtwistle, onderwerp: 1948-1984.
- 12 nov. Phil en Debbie Binnie, onderwerp: Literature and politics in contemporary Latin America (met vertaling).
- 19 nov. drs Martin Valenkamp, onderwerp: Feminisme.
- 26 nov. dr Henk Geertsema.
- 3 dec. prof. dr Bob Goudzwaard.
- 10 of 17 dec. muziekweekend.

Preekconsent

Zoals ook reeds werd vermeld in het vorige nummer is door de

de vijverberg

protestants-christelijke akademie voor HBO op gereformeerde grondslag, bestaande uit

● sociale akademie

- ★ maatschappelijk werk (dag- en part-time opleiding)
- ★ sociaal cultureel werk (dag- en part-time opleiding)
- ★ inrichtingswerk (dagopleiding)

● hogere beroepsopleiding tot verpleegkundige (dagopleiding)

geeft op verschillende plaatsen

INFORMATIE, te weten:

- woensdag 9 november a.s. om 14.00 uur in restaurant "Engels", Stationsplein 45 te Rotterdam;
- woensdag 16 november a.s. om 14.00 uur op "De Vijverberg", Padberglaan 1 te Ede;
- donderdag 17 november a.s. om 14.00 uur in restaurant "Overcingel", Stationsplein 10 te Assen.

Allen die vanuit een protestants-christelijke visie een studie voor het welzijnswerk of de gezondheidszorg willen beginnen, zijn daar hartelijk welkom.

Nadere informatie en aanmelding voor de opleiding: Postbus 8071, 6710 AB Ede (Gld.), telefoon (08380) 1.91.68.

de vijverberg

regiovergadering van Kampen aan br. L. Compagnie toestemming verleend tot het spreken van een „stichtelijk woord”.
Zijn adres luidt: Wortmanstraat 512 te Kampen, tel. 05202-21026.

Soemba

Verantwoording giften 3e kw. '83. U weet het gaat om het opleidingswerk van ds. P. P. Goossens op Oost-Soemba, waarbij vele aspecten van het normale domineeswerk om aandacht vragen. Zijn eigen artikelen in deze krant zijn hierover zeer duidelijk.

De volgende giften in het derde kwartaal mag ik verantwoorden. Deze maal in chronologische volgorde, mw HV te 'sG 250,-; mw WMA te 'sG 3 x 150,- plus 250,-; mw G te B 500,-; ABvW te V 3 x 20,-; mw AV te 'sG 3 x 30,-; X te V 300,-; DHHD te E 100,-; JHB te H 3 x 10,-; JPK te 'sG 2 x 25,-; mw JCvD te K 20,-; XY 400,-; V te R 500,-; HLHvB te V 60,-; HvB te V 75,-; HFW te A 2 x 50,-; mw JNV te 'sG 100, en 50,-; MJB te D 45,-.

Het geldt is hard nodig. Op dit moment kan aan de verplichtingen van de maand december '83 nog niet worden voldaan!

Penningm. Samenw. Kerken Oost-Soemba, postgiro 1687238 t.n.v. Zend.cie Ned. Ger. Kerk Maas-luis.

Hartelijk dank.

Utrecht

Betreft het werk van Kees en Coby van der Ziel, Wycliffe Bijbelvertalers in Suriname.

Dit echtpaar is sinds 1979 werkzaam aan een bijbelvertaling in de taal van de Caraïben binnen het kader van de Wycliffe-zending.

Dit werk is tot nog toe mogelijk gemaakt door de geestelijke- en financiële steun van de Ned. Ger. Kerk te Utrecht, door bijdragen van de Ned. Ger. Kerken van Neede en Loosdrecht, alsmede door de hulp van een aantal persoonlijke vrienden van Kees en Coby.

De Caraïben wonen verspreid over de noordkust van Zuid Amerika. Via zendelingen van de Hernhutters en missionarissen van de Rooms-Katholieke kerk kwamen ze in aanraking met het evangelie. Het evangelie werd niet in de taal van de Caraïben verkondigd, maar in een handelstaal. Hierdoor ontstaat het probleem dat mensen die tot geloof komen, los komen te staan van hun oude sociale verbanden en daardoor moeilijk kunnen getuigen tegenover hun ongelovige stamgenoten.

Om deze problemen op te lossen is een vertaling nodig die de taal en de cultuur van de Caraïben in haar waarde laat, het bijbels getuigenis niet afzwakt en vormt.

Voor een dergelijk getuigenis is een bijbelvertaling in de taal van de Caraïben een onmisbaar instrument.

Door verbreding van de opzet van het vertaalwerk en inschakeling van christen-Caraïben daarbij en de stijging in Suriname van de kosten van levensonderhoud, is er een sterke stijging van de totale kosten van het project opgetreden! Wij menen dat dit werk, dat in een veelbelovende fase verkeert, niet mag worden afgebroken, te meer daar het, mede gezien de huidige ontwikkelingen, onzeker is hoe lang zending en bijbelvertaalwerk in Suriname nog mogelijk zullen zijn.

De opdracht van Kees en Coby zal naar schatting nog 8 à 10 jaar vergen.

Wij doen een dringend beroep op u dit werk mede te ondersteunen. Voor nadere informatie kunt u terecht op onderstaand adres.

Giftten kunt u storten op giro 1882607 ten name van Zending-commissie Ned. Ger. Kerk te Utrecht onder vermelding „Kees en Coby v. d. Ziel.”.

Zendingscie Ned. Geref. Kerk te Utrecht, p.a. mevr. C. A. Verhoef, v. d. Mondestraat 78, 3515 BK Utrecht, tel. 030-713323.

Administratie

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38
3956 TD Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 42,— per jaar of f 22,— per halfjaar.
Buitenland f 50,— per jaar of f 65,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

1958

25-jarig ambtsjubileum van

1983

ds. J. H. Kamerbeek - ds. H. Stolk

Donderdag 24 november 1983 hopen D.V. bovengenoemde predikanten te herdenken, dat zij 25 jaar Dienaar des Woord zijn.

U wordt in de gelegenheid gesteld hen op die datum te feliciteren van 19.00—20.15 uur in het Kerkelijk Gebouw,

Broederweg 32 te Kampen.

Ned. Ger. Kerk

Jubileumcommissie p/a Broederweg 30 - 8261 GT Kampen - tel. 05202-12865

WIJ RENTMEESTERS

dr. L. van Klinken

Onze economie is flink ontspoord.
Wat zegt de Bijbel over de economische orde?
Wat zeggen vooraanstaande economen ervan en hoe verhoudt zich dat tot bijbelse richtlijnen daarover en tot de economische realiteit?
De auteur behandelt deze vragen uitvoerig, in voor niet-economen begrijpelijke taal.
Hij gaat een confrontatie aan met Roscam Abbing, Tinbergen, Kraal, Hayek, Friedman, Goudzwaard, het CDA en het GMV.
De auteur heeft oog voor de economische realiteit en weet deze te verbinden met hetgeen de Bijbel ons leert over geld en goed.

Een nuttig en verrassend boek.
180 pagina's. Prijs f 28,50.

Verkrijgbaar bij de boekhandel en bij:

BUIJTEN & SCHIPPERHEIJN

Valkenburgerstraat 106 - 1011 NA Amsterdam - Telefoon 020-236612

Efeze 2 : 4, 5 en 6

God echter, die rijk is aan erbarming, heeft om zijn grote liefde, waarmede Hij ons heeft liefgehad, ons, hoewel wij dood waren door de overtredingen mede levend gemaakt met Christus, - door genade zijt gij behouden -, en heeft ons mede opgewekt en ons mede een plaats gegeven in de hemelse gewesten in Christus Jezus.

De HEERE heeft thuisgehaald, in de volle zekerheid van het geloof, Zijn geliefd kind, onze lieve Vader, Opa en mijn lieve broer,

Gijsbertus Fredrikus Vel Tromp,

weduwnaar van Hillechien Wobbechien Bos,

op de leeftijd van ruim 82 jaar.

Amersfoort: C. J. BOLHUIS-VEL TROMP
A. H. BOLHUIS
Berkum: H. BIJLENGA
J. G. BIJLENGA-KOERSELMAN
Utrecht: G. VEL TROMP
W. A. VEL TROMP-VOOGT
Haastrecht: G. F. VEL TROMP
J. P. VEL TROMP-VOOGT
Soest: M. J. WOERTMAN
Klein- en achterkleinkinderen

Soest, 22 oktober 1983

Corr.-adres: Mignonpad 30, 3816 ET Amersfoort

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgevonden.

Zoudt u gelukkig getrouwd willen zijn?

Bel of schrijf naar het

„Christelijk Huwelijksbureau”

POSTBUS 8 — 7450 AA HOLTEN

TEL. 05483 - 3277

Zoekt U een camping waar U zich als Christen thuis kunt voelen?

Evangelische Camping „t BELOOFDE LAND”
biedt U o.a. een fijn programma tijdens de vakantieperiode.
Tevens verhuren wij (toer)caravans. Vraag folder.

Bosweg 17 — 3781 NG Voorthuizen
Tel. 03429-2942

Reserveringen vanaf 16 januari 1984.

TE HUUR

voor

winter en zomervakantie
ons

6 pers. APPARTEMENT

in het TIROLERDORP AXAMS,
voorzien van vele extra's zoals
zwembad, sauna e.d.

Telefoon 01862-2596.

Jongeman, 37 jaar, Rijksambtenaar
(gesch.), Ned. Geref., zoekt

serieuze kennismaking

met dito jonge vrouw, 1 kind
geen bezwaar.

Huwelijk niet uitgesloten.

Liefst omgeving Arnhem Nijmegen.

Brieven met foto, o.e.r., onder nummer
28-10 Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist.

Nieuwe Opbouw-uitgave

De aangekondigde brochure
over

Antroposofie

van Drs Pieter van Kampen

is te bestellen bij

Administratie „Opbouw”,

Kon. Wilhelminalaan 38,

3956 TD Leersum.

De prijs bedraagt f 3,50 plus portokosten. Bij toezending van de brochure ontvangt men tevens een accept-girokaart met het verschuldigde bedrag.

Opbouw-registers

Voor belangstellenden zijn er gebundelde Opbouw-registers over de jaargangen 1—26 (1957-1982) te verkrijgen bij de sekretaris van de redactie, Dovenetel 45, 8446 SH Heerenveen.

Prijs per exemplaar f 7,20 exclusief portokosten.

PLAATS

**UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD!**

HET HAD ER NATUURLIJK AL JAREN MOETEN ZIJN

Een christelijk opinieblad à la De Tijd, Vrij Nederland en Elsevier.
Aktuele en principiële informatie.

Over politiek en parlement, opvoeding en onderwijs, kerk en theologie, ekonomie en vakbeweging, binnen- en buitenland en ga zo maar door.
Een goed journalistiek produkt dat zich vlot laat lezen.

Inderdaad, dat opinieblad had er al jaren moeten zijn.

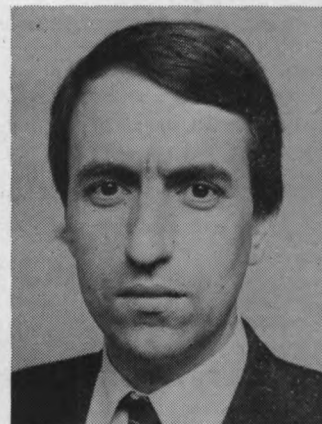
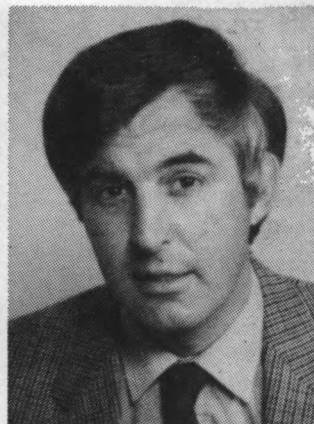
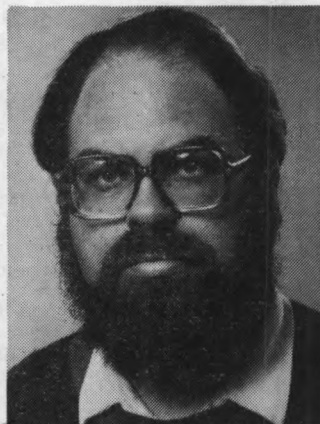
Maar beter laat dan nooit.

En daarom rolt het op 10 november a.s. dan toch eindelijk van de pers.

En vanaf die datum elke twee weken: **KOERS - nieuwe stijl** - met actuele reportages / diepspittende achtergrondartikelen / pittige interviews / boeiende discussies / verrassende columns

Koers – vertrouwde naam, nieuwe stijl

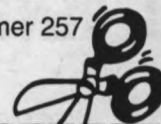
onder redactie van Ad de Boer, Leen van Driel, Andries Knevel en met medewerking van tal van andere journalisten.

U hebt er al veel te lang op moeten wachten

Vul daarom vandaag nog onderstaande bon in.

Uitknippen en opsturen naar: Administratie Koers, Antwoordnummer 257
3768 MD Soest. Een postzegel plakken is niet nodig.
Tel. adm.: 02155-18228.

- ☐ Ik ontvang graag de komende vier nummers van Koers gratis op proef.
- ☐ Ik abonneer mij op Koers. De dit jaar nog verschijnende vier nummers ontvang ik gratis. Voor 1984 betaal ik
 - ☐ per jaar (introductie-abonnement f 55,- i.p.v. f 60,-)
 - ☐ per halfjaar (f 32,50)
 - ☐ per kwartaal (f 17,50) Gaarne het hokje van uw keuze zwart maken.

Naam: _____

Adres: _____

Postcode en woonplaats: _____

Handtekening _____